

Landbruks- og matdepartementet
lill-tove-voje.skorge@lmd.dep.no

Oslo, 1. oktober 2024
Ansvarlig partner: Anja Jonassen

SAK NR 24/1356 HØRINGSUTTALELSE TIL NY REINDRIFTSLOV

1. Det vises til høringsbrev 01.07.24 med høringsfrist 1.oktober 2024. Høringen er rettidig.

I høringsbrevet 01.07.2024 heter det:

«Prosessen

I tråd med regjeringens beslutning om bred involvering, ønsket Landbruks- og matdepartementet å få innspill fra ulike berørte parter tidligst mulig i prosessen. Departementet hadde derfor i perioden september til desember 2023 flere innspillmøter, med en rekke berørte parter. Under innspillmøtene har det vært viktig å få kartlagt hva som fungerer og hva som ikke fungerer i dagens lov. Innspillene departementet fikk i møtene var viktige i prioritering av hovedtema i lovrevisjonen.

Departementet har også opprettet to referansegrupper og en arbeidsgruppe som ved behov kan bistå departementet i lovarbeidet. Den ene referansegruppen består av departementet og representanter utpekt av Landbruksdirektoratet, Statsforvalteren i Troms og Finnmark, Statsforvalteren i Nordland og Statsforvalteren i Trøndelag. Den andre referansegruppen består av departementet og representanter utpekt av Sametinget. Arbeidsgruppen består av departementet og representanter utpekt av NRL.

Landbruks- og matdepartementet konsulterer med NRL og Sametinget. I perioden august 2023 til mai 2024 har det vært avholdt totalt 14 konsultasjonsmøter. Etter høringsrunden vil departementet ha avsluttende konsultasjoner med Sametinget og NRL. Det har vært gode og konstruktive konsultasjoner, og det er oppnådd enighet om at departementets forslag til endringer i reindriftsloven skal sendes på høring.»

Brevet er signert avdelingsdirektør Morten Floor.

Ved det årlige Samerettskurset i Alta den 14. til 15. mars 2024 mente avdelingsdirektør Morten Floor at reindriften er helt avhengig av reindriftsavtalen, og han kunne ikke forestille seg en reindrift uten reindriftsavtale og subsidier. Dette høringsinnspillet går mot dette grunnsynet og rettsvikringer for prosessen av dette bør vurderes.

Videre reiser denne høringsuttalelsen spørsmål omkring etableringen av reindriftsloven 1978 § 8 tredje ledd, se særlig punkt 4 og 5 under. Denne bestemmelsen er grunnlaget for alle politiske posisjoner som eksisterer i dag, og for alle medlemmene som er nevnt over i «Prosessen». Politikerne kan ikke være upartisk til å vurdere en lovbestemmelse som sikrer og etablerer egen stilling og politisk posisjon. Rettsvirkninger dette har for prosessen bør vurderes.

2. Anmodning om lovkontroll som bør gjøres av Justisdepartementet, eventuelt i samarbeid med et undersøkende organ, for eksempel Riksrevisjonen e.l.

Denne uttalelsen er en uttalelse som Justisdepartementet bes vurdere etter at forannevnte prosess er gjennomført og endelig forslag foreligger.

Justisdepartementet, evt annet Statlig organ med juridisk kompetanse, anmodes særlig å vurdere og drøfte forslaget i lys prinsippet om at loven skal være adekvat, tilgjengelig og forståelig for alle individuelle borgere innen reindriften, jf legalitetsprinsippet. Det anmodes særlig om at det tas sikte på å sikre et adekvat vern for opprinnelige rettighetshavere, kvinner og barn av opprinnelige rettighetshaver, jf særlig i lys av EMK P1-1.

Det siktes til at det skal gis klar og adekvat lovgivning til internt bruksrettsvern mellom reindriftssamer og at Staten sikrer horisontale vern¹ mellom reindriftssamiske borgere, jf Grunnloven § 92, jf § 2.

Det må sikres en lovgivning slik at de samiske borgerne ikke krenker hverandres rettigheter. Vernet må starte hos individet²; kollektivt vern er ikke tilstrekkelig.

Folkeretten gir samene som kollektiv rett til beskyttelse mot inngrep fra Storsamfunnet (såkalt vertikal beskyttelse), men folkeretten har en begrensning med at den ikke gjelder mellom samene (horisontal beskyttelse). Den enkelte må ha samme rettsvern som alminnelige ekspropriasjonsgrunnsetninger fastsetter.

3. Reindriftssamer er ikke en homogen gruppe som har likt rettighetsgrunnlag – Reindriftssamene består av to grupper; en gruppe av den opprinnelige karakter, og en gruppe av samer som er kommet til reindriften i kraft at reindrifftsloven av 1978

En grunnfeil er at mange tenker på samene som en homogen og kollektiv gruppe. For å forstå at samer ikke er homogene kan det sette i perspektiv med samisk rettshistorie som ledet frem til reindrifftsloven av 1978.

3.1 Sør-Samisk rettshistorie fra 1860 til 1978

Historisk sett starter politiske bølger i Sør-Norge, og det er derfor relevant å gjøre noen oppsummeringer om denne historien for å forstå hva som gikk galt i 1978.

Ved Høyesteretts dom 21.06.1862 hadde en reindriftssame rettsvern.

I år 1892 førte Staten opp hvilke samer som har rett til bestemte områder i Sør-Norge, jf Lappekommissjonen av 1892 side 49. Retten var tilknyttet individer til bestemte eiendomstrekninger.

På 1900-tallet begynte Norge å utvikle vannkraften, herunder med neddemninger omkring Hardangervidda. Statens rettigheter måtte utredes, og Høyfjellskommisjonen for Sør-Norge ble

---

¹ Rt. 2013/588 og Rt. 2015/93 avsnitt 59

² HR-2021-1975-S avsnitt 106

opprettet. Da Høyfjellskommisjonen for Sør-Norge starter opp sitt arbeid i 1908, som pågikk til 1953, fikk ingen samer delta i rettighetsutredningen. I 1904 og 1907 hadde en liten gruppe audiens hos Kongen uten hell å bli tatt med i Høyfjellskommisjonens arbeid. Enkelte reindriftssamer³ kjøpte seg derimot egen fast eiendom til å drive reindrift.

3.2 Delt ideologi – Rød og Blå oppstår blant samene

1917 er året hvor samene for første gang organiserte seg politisk og de møttes i Trondheim. I 1917 var det to politiske fløyer. Den ene fløyen var reindriftssamer og den andre fløyen besto av sosialt trengende samer uten eiendom. La oss kalle reindriftssamene for *Blått parti* og de sosialt trengende samene for *Rødt parti*. Partiene er ikke uttrykkelig definert noen gang, men de sentrale lederfigurenes politikk gir uttrykk for en deling. En sentral lederfigur for *Rødt parti* var Daniel Mortensson, f. 1860 i Sverige, og den sosiale ekspansjonsideologi han sto for. Tilhørerne til *Blått parti* sentrale lederfigur var *Elsa Laula Renberg*, f. 1877, og hennes ideologi som sto for vern og bevaring av eksisterende reindriftsrettigheter.⁴

De Blå eide rein, betalte skatt og bygselsavgift (leie) for grunnen som de brukt til reinbeite. De var opptatt av å bevare og sikre rettighetene. Bruken til *Blått partis* tilhengere tilsvarer det vi i dag kaller alders tids bruk reindriftssamer. De hadde brukt utmarksarealer, herunder fjellstrekninger.

Noen av de fra *Blått parti* eide også fast bosted, for eksempel en gård eller annen fast eiendom, og noen tilhengere av *Blått parti* drev blant annet med handel utenom reindrift.

Noen tilhengere av *Blått parti* levde et godt liv med reindrift. I 1928 var det en *Blå* reindriftssamer⁵, som eide en fjelleiendom i Oppdal og en i fjelleiendom i Sunndal, en av de første i Norge som importerte bil fra Amerika til sønnens 21-årsbursdag⁶.

En større gruppe av tilhørende *Rødt parti* hadde sosiale vanskeligheter.

---

³ Reineier Martin Jonassen, f 1874, kjøpte en eiendomstrekning med hovedsete fra to eiendommer i henholdsvis Oppdal og Gjører i Sunndalsøra hvor han drev reindrift som grunneier, samt leietaker av tilleggsbeiter. Martin Jonassen, f. 1874, var storreineier, handelsmann, en av forleggerne av «*Samenes historie*» «*Samlet fra mange kilder med forfatternes anmerkninger*» av Henrik Kvandahl, Ariktektrykkeriet Trondheim, 1932. I 1916 kjøpte Jotunheimen Reinselskap 1000 rein fra Martin Jonassen fra Oppdalsfjellene som ble blandet sammen med reinselskapets flokk, ref. Ivar A. Opdal «*Tamreindrift og Fjellfolk*» s 27, 1956. Martin Jonassen, f. 1874, var partifelle til Elsa Laula Renberg, f. 1877, og tilhørte *de Blå*. Martin Jonassen, f. 1874, var svigersønn til Klemet Jonassen, f. 1837, av Lappekommisjonen 1892. Sistnevnte var far til Marie Magdalena Klemetsdatter Jonassen, f. 1871 som således var gift med Martin Jonassen. De fikk sønnen Klemet Jonassen, f. 1909, som var storreineier ved Femund i tråd med Lappekommisjonen av 1892. Klemet Jonassen, f. 1909, fikk sønnen John Jonassen, f. 1950, som var storreineier ved Femund og i Jotunheimen med sete fra Sletterust, Årdal i Sogn og Fjordane. John Jonassen startet han opp med 300 reinsdyr med reinmerke som han fikk i 7-års bursdagsgave fra sin fra bestemor Marie Magdalena Klemetsdatter Jonassen, f. 1871. Reinen ble flyttet fra Oppdalsfjellene til Femund. Da han som voksen tok over farens reinjord betalte han arveavgift. Undertegnede er datter av John Jonassen.

⁴ *Samebevegelsen i Norge: idé og strategi 1900-1940, Jernsletten*
https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2008080700016?page=95

⁵ Martin Jonassen, f 1874, ref. Åmotsdalen, 2005.

Samer tilhørende *Rødt parti* arbeidet som reingjetere, uten selv å eie rein, for tilhengerne av *Blått parti*. Noen ganger kunne de få lønn i form av en rein eller to, eventuelt nisterein av sin arbeidsgiver. De eide ingen fast eiendom, og hadde ikke rein i omfang nok til å kunne hevde bruksrett eller inngå avtale om leie av beitearealer med grunneier. Den sosiale, ideologiske og økonomiske forskjellen kunne være stor mellom de to gruppene samer.

I 1933 bestemte Staten at det skulle opprettes «*reinbeitedistrikt*». Reinbeitedistriktene ble delt opp etter hva som var topografisk sammenhengende beiteområder, og uavhengig av beitebruk tilhørende den enkelte reieneier. Formålet var at jordbruket mer effektivt skulle kunne kreve inn erstatning for reinbeiteskade. Det var ikke horisontalt vern fra Staten mellom samer, se for eksempel Rt 1932 side 725 hvor en reindriftssame⁷ ble presset bort av en ny gruppe samer; internt tingsrettslig vern var ikke eksisterende. Staten anså på denne tiden reindriftretten som tålt bruk, og internt vern var en fjerntliggende rettstilstand.

Etter 2. verdenskrig var det mange umerkede reinsdyr. Reineierne som tilhørte samme område bestemte seg for å samle og slakte umerkede rein. Salgssummen ble plassert på en felleskonto. Når salgssummen sto på bankkonto oppsto det tvist om fordelingen av pengesummen, og utbetalingen av denne. Tilhengere av *Blått parti* ville dele pengebeløpet forholdsmessig etter reintall som hver enkelt hadde hatt før krigen. Tilhengere av *Rødt parti* ville fordele pengene sosialt ut ifra «hvem som trengte mest». Tvisten ble behandlet av domstolen, jf Rt 1960 side 925. Tilhengerne av *Blått parti* tapte.

I dag, med kjennskap til eiendomsvernet til EMK p1-1, er det veldig uforståelig at domstolen kunne tilordne tilhengerne av *Rødt parti* en avkastning på dyr som de ikke eide.

Konseptet såkalt «*Felleskasse*», «*Distriktkasse*», «*Heløringskasse*» eller nå kalt «*Siidafond*»⁸, ble etablert. Dette konseptet ble tatt med inn i kjernen av *Rødt partis* videre politiske arbeid som skulle lede frem til reindriftsloven av 1978.

I løpet av 1960- og 1970-tallet arbeidet tilhengerne av *Rødt parti* politisk mot myndighetene for å skape en ny reindriftslov. Arbeidet fordret at man behersket norsk. Tilhengerne av *Blått parti* var lite å se i det politiske landskapet; de var fåtallige og angivelig var de opptatt med å bruke tiden sin til å arbeide med reinen på fjellet. Med denne livsstilen var også norskkunnskapen for mange dårlig; særlig i nord. Språkbarrierer medførte at norske nyheter, offentlige høringer, aviser mv. gikk dem forbi.

Frem til Reindriftsavtalen ble satt i kraft på 1970-tallet bidro reindriftnæringen positivt til BNP. Med Reindriftsavtalens innføring ble reindriftnæringen stimulert til ulønnsomhet, og subsidieavhengighet.

3.3 Problemstillingen som ble borte i 1978-loven og som er aktuell i dag

I Innstilling fra Reindriftslovkomitéen 23.11.1966 side 54 første spalte «*Forslag til lov om tamreindriften*» første del til § 2 heter det:

---

⁷ Anton Jonassen

⁸ Reindriftsloven § 56 Siidafond

*«Rett til å utøve reindrift i disse områder har de som ved denne lovs ikraftredelse utøver denne rett og videre dissers etterkommere i den utstrekning de fortsetter innen næringen, og som er norske statsborgere.
Der hvor det kan skje uten fortrensel for de personer som er nevnt i første ledd, kan departementet etter å ha innhentet områdestyrets uttalelse tillate også andre å utøve reindrift i de nevnte områder. Departementet fastsetter nærmere betingelser.» (Understreket her)*

Det følger av forslaget et vern av etablert bruk, jf prinsippet først i tid best rett. Dette vernet med 1978-loven. Loven ble uadekvat i forhold horisontalt vern mellom utøverne. Det ble en lov for *De Røde* tilhengerne.

Problemstillingen er fortsatt aktuell i lys av horisontalt vern, jf Grl § 92, individuelt vern av enkeltutøvere i tråd med reglene om alders tids bruk, samt EMK P1-1. Manglende utredning gjør at det forsetter en pågående krenkelse av eiendomsretten og kulturtilhørigheten til de opprinnelige, jf EMK P1-1 og SP 27.

4. Behov for klar og adekvat lov som sikrer horisontalt vern av individuelle opparbeide alders tids bruk rettigheter i reindriften, jf Grunnloven § 92

De opprinnelige utøverne trenger særskilt beskyttelse mot de nye som kom inn etter 1978 loven som et resultat av sosialtiltak og befolkningsoverskudd i den samiske befolkningen generelt, jf Ot. prp. nr 9 (1976-1977) side 46 «*Til §1 Formål*». Individuer som tilhørte befolkningsoverskuddet fikk innpass i reindriften særlig via reindriftsloven 1978 § 8 tredje ledd. Nye utøvere fikk offentlig kompetanse opprette driftsenheter (siidaandeler) til seg selv og sine. Det er behov for et sikkerhetsnett mot intern *de facto* ekspropriasjon av opprinnelige rettighetshavere.

Alders tids bruk er en selvstendig rett, også internt blant samer, og retten opparbeides uavhengig og ved siden av loven jf vilkårene og karakteren i HR-2018-456-P avsnitt (122), som også viser til Rt. 2001/769 se særlig side 788 og 789.

I *NOU 2001:35 Forslag til reindriftsloven* side 99 tredje avsnitt omtaler mindretallet reindriften ressursknapphet og dens praktiske virkninger:

«Det har aldri vært slik at det innenfor reindriften har vært plass til alle som har ønsket å drive reindrift. Selve ressursgrunnlaget setter rammer for hvor mange som kan livnære seg av reindriften. Tidligere kunne avskalling skje på ulike måter. Noen hadde ikke etterkommere som kunne overta. Andre klarte ikke å bygg opp flokken etter vanskelige år. Det var ikke uvanlig at man gjennom praktisk utøvelse måtte vise seg som den mest dyktige for å få etablere seg i siidaen. Vi ser over tid at hele familier har forsvunnet ut av næringen.»

Det er noe kunstig og urettmessig dersom at en hel slekt bestående av svært mange personer kunne påberope seg at de en gang i tiden hadde en slekting som hadde eid 30-40 rein, og at denne

slekten etter 1978 skulle ha titalls driftsenheter med reinantall dertil. I tråd med regelen alders tids bruk hevdes ikke rettigheten i større omfang enn det langvarig bruk skulle tilsi.

Konsekvensen av 1978 loven er også beskrevet i *NOU 2001:35 Forslag til endring i reindriftsloven* punkt 6.2.7 beskrives realiteten slik:

«Frem til midten av 1980-tallet ble det imidlertid tildelt svært mange driftsenheter. Så godt som alle voksne menn som var aktive i reindriften, fikk driftsenhet. Dette ledet til at det ble en både familiemessig og kjønnsmessig skjev fordeling av driftsenhetene. I de familier som ikke hadde sønner i «passende alder», fikk bare «husbonden» driftsenhet.»

Verken kvinner eller barn fikk sikret sine rettigheter til reindrift da reindriftsloven ble innført. Det var menn over 18 år som fikk alle fordelene.

En må spørre seg om det er i tråd med eiendomservervsprinsipper og menneskerettigheter at erverv av reindriftsrett skal være avhengig av hvor mange sønner over 18 år man hadde i 1978; uavhengig av tidligere bruk. Det er god grunn til å anta at loven krenket de opprinnelige reindriftsutøverne som måtte redusere, samt kvinner og barn av opprinnelige reindriftsutøvere.

1978-samene har fortrenget de opprinnelige reindriftssamene. Staten bør kartlegge hvem disse er og skape notoriet for de opprinnelige. De opprinnelige ved alders tids bruk opparbeidet dagens reinbeiteområder. Alders tids bruk er et rettsverv som krever individuell bruk av enkeltpersoner, og hvor denne bruken vil gå i arv i generasjoner i kjernefamilien, jf Rt 2006 side 1382 avsnitt (42), (52) til (57). Reindriftsretten kan ikke uten rettsgrunnlag overføres til andre uten lovlig rettighetsoverføring som ved ekspropriasjon og vederlag, jf Grunnloven § 105, jf EMK P 1-1. Personer som har reindriftsrett av opprinnelig karakter, har rett til å ha denne i fred slik den alltid har blitt praktisert, og la rettigheten gå i arv til sine egne.

Fjernes de personene som har opprinnelig karakter, så kan en stilles spørsmål ved om de nye 1978-samene har alders tids bruk i god tro i tråd med det omfang som driftes i dag.

Fjernes de opprinnelige samene står en igjen med en kollektiv samisk reindriftsgruppe som har kulturvern, jf SP 27, men ikke eiendomsvern, jf EMK P 1-1. Dette svekker og gjør at opprinnelige samisk reindrift kan gå til grunne over tid.

Rettighetsvernet har også en side mot arealpress. Ved et prioriteringsarbeid om hvem som går først med hensyn til beskyttelse, er det viktig å kartlegge hvem dette er og gi nødvendig vern til de opprinnelige.

5. Reindriftsloven 1978 om etablering av politiske ordninger og offentlige styrer

Via reindriftsloven § 8 *Tillitsmannsutvalg og distriktformann* kunne personer velges med flertall til lokallag, Områdestyret (§7), Reindriftstyret (§6), videre til Norges Reindriftsamer Landsforbund og Norske Samers Riksforbund, og Sametinget. Loven opprettet en politisk ordning for flertallet.

Utvalget i de samepolitiske organene er derfor skjevt i forhold til det opprinnelige rettighetsgrunnlaget. Norske myndigheter får presentert virkelighetsbildet av reindriften fra disse organene, og personer tilknyttet disse organene.

Opprinnelige reindriftssamer som faktisk driver med reindrift heltid har begrenset tillitt til de samepolitiske organene. I dag ser en at politiske posisjoner til bestemte slekter nærmest går i arv. En kan spørre seg om den samepolitiske organiseringen er adekvat i forhold til rettighetsgrunnlagene.

6. Oppsummering

Det må gis gjennom en klar, tydelig og adekvat ny reindriftslov.

Det må tas høyde for at samer ikke er en homogen gruppe, men bestående av individer.

Ved å kartlegge det individuelt rettighetsgrunnlag vil man kunne ha mer fleksibilitet til omorganiseringer i tråd med gammel sedvane, ressursgrunnlaget, klimabildet og øvrige arealinngrep. Opprinnelige rettighetshaverne, kvinner og barn av opprinnelige rettighetshavere bør gis horisontalt vern i loven, jf Grunnloven § 92.

Staten skal etter EMK art 1 sikre en rasjonell samfunnsstyring, herunder god samfunnsøkonomi. Loven bør gjenspeile en slik målsetting. Staten bør ta innover seg at næringen baserer seg på et ressursgrunnlag i stadig fornyelse uten behov for nevneverdig infrastruktur sammenlignet med andre næringer. Å bygge en næring rundt statlige subsidier fremstår som lite rasjonelt når man vet at næringen før reindriftsavtalens tilblivelse fungerte og var lønnsom. Med kartlegging og beskyttelse av det individuelle næringsgrunnlaget, ville man samtidig beskytte naturen mot overbeiting og rovdrift. Grunnloven av 2014 legger nettopp til et slikt horisontalt vern, jf § 92. Lovforslaget slik det fremstår i dag lider betydelige svakheter.

Miljø, beitegrunnlag og korrekt rettighetsgrunnlag tilknyttet individer bør sikres i ny reindriftslov.

Oslo, den 1. oktober 2024
ADVOKATFIRMAET BRØNNER & CO DA

Anja Jonassen
advokat

01.10.2024